

# **SPRAWOZDANIE ZA 2021 ROK**

## **Z DZIAŁALNOŚCI OŚRODKA POMOCY SPOŁECZNEJ W MORYNIU**

### **REALIZACJA GMINNEGO PROGRAMU WSPIERANIA RODZINY NA LATA 2021-2023**

### **REALIZACJA GMINNEGO PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE ORAZ OCHRONY OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE NA LATA 2021-2025**

OPS.0100-1/22

Pomoc społeczną organizują organy administracji rządowej i samorządowej, które mają na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwycięzenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Zadaniem pomocy jest zapobieganie tym sytuacjom przez podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka.

Na jednostkach samorządu terytorialnego oraz na organach administracji rządowej spoczywa obowiązek zapewnienia realizacji zadań pomocy społecznej w zakresie ustalonym ustawą. Zadania pomocy społecznej w gminie realizuje jednostka organizacyjna - Ośrodek Pomocy Społecznej, który zatrudniał w 2021 roku 9 pracowników.

Główne zadania Ośrodka to:

- wspieranie osób i rodzin w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwienie im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka poprzez realizację świadczeń pomocy społecznej;
- podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem poprzez realizację pracy socjalnej i poradnictwa;
- udzielanie pomocy w formie świadczeń rodzinnych, pielęgnacyjnych i świadczeń z funduszu alimentacyjnego;
- prowadzenie postępowań wobec dłużników alimentacyjnych;
- przyznawanie świadczenia rodzicielskiego;
- wsparcie rodziny i piecza zastępcza;
- przyznawanie dodatków mieszkaniowych oraz energetycznych;
- prowadzenie świetlic środowiskowych;
- prowadzenie zespołu interdyscyplinarnego;
- przyznawanie świadczenia wychowawczego 500+;
- przyznawanie Kart Dużej Rodziny;
- przyznawanie Zachodniopomorskiej Karty Rodziny;
- przyznawanie Zachodniopomorskiej Karty Seniora;
- prowadzenie postępowań w zakresie potwierdzania prawa do świadczeń opieki zdrowotnej,
- przyznawanie pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów;
- wydawanie zaświadczeń o dochodach do rządowego programu „Czyste powietrze”.

Powyższe zadania realizowane były w ramach środków finansowych przekazywanych przez Gminę oraz Wojewodę Zachodniopomorskiego. Prawo do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej przysługuje rodzinom i osobom, których dochód na osobę w rodzinie nie przekraczał:

- na osobę samotnie gospodarującą - 701,00 zł,
- na osobę w rodzinie - 528,00 zł,
- kwota dochodu z 1 ha przeliczeniowego - 308,00 zł oraz w rodzinie występowała co najmniej jedna z dysfunkcji zaburzająca prawidłowe funkcjonowanie rodziny.

Dysfunkcje: ubóstwo, sieroctwo, bezdomność, potrzeba ochrony macierzyństwa, wielodzietność, bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała choroba, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenie gospodarstwa domowego, alkoholizm, trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego oraz klęska żywiołowa lub ekologiczna.

Przyznanie świadczeń z pomocy społecznej lub ich odmowa następuje w formie decyzji administracyjnej.

Ze świadczeń pomocy społecznej w roku 2021 skorzystało 110 rodzin, w tym 76 rodzin ze wsi, osób w rodzinach 228.

Wydano 466 decyzji z pomocy społecznej, 301 ze świadczeń rodzinnych, 39 z funduszu alimentacyjnego, 41 decyzji ze świadczenia wychowawczego oraz 363 informacje o przyznaniu prawa do świadczenia wychowawczego, 19 decyzji z dodatków mieszkaniowych i 3 decyzje z dodatków energetycznych. Razem wydano 869 decyzji administracyjnych, 363 informacje o przyznaniu prawa do świadczenia wychowawczego, przeprowadzono 386 wywiadów środowiskowych oraz zawarto 14 kontraktów socjalnych, w pracach społecznie-użytecznych uczestniczyły 2 osoby.

## **I WYDATKI OŚRODKA NA REALIZACJĘ ZADAŃ**

### 1. Zadania własne finansowane przez gminę: 1.033.488,84 zł

- zasiłki celowe – 40.924,87 zł,
- rodziny zastępcze – 25.271,90 zł,
- zespół interdyscyplinarny – 13.245,21 zł,
- asystent rodziny – 72.758,11zł,
- dodatki mieszkaniowe – 34.081,93 zł,
- schronisko dla bezdomnych – 17.966,96zł +2.100,00 (gotowość) = 20.066,96 zł,
- Domy Pomocy Społecznej – 168.052,67zł - 5 osób
- dożywianie (40% do programu) - 30.000.00zł (wkład własny-dożywianie,
- utrzymanie ośrodka - 622.490,98 zł w tym:
  - usługi opiekuńcze – 23.835,00zł - 14 osób,
- zasiłki szkolne (stypendia) (20% wkład gminy)- 3.931,15 zł
- zdarzenie losowe – 1.200,00zł

### 2. Zadania własne finansowane przez wojewodę: 349.041.08 zł

- asystent rodziny – 2.000,00 zł
- składki zdrowotne od zasiłków stałych – 9.669,00 zł
- zasiłki okresowe – 41.114,18 zł
- zasiłki stałe – 113.472,09 zł (dotacja)- 26 rodzin
- utrzymanie Ośrodka - 92.945,00zł
- program „Posiłek w szkole i w domu” – 69.316,20 zł (w tym zasiłki celowe 63.550,00 zł + dożywianie w szkole 5.766,20 zł ),
- stypendia (80%) – 15.724,61 zł,
- zdarzenie losowe (pożar) – 4.800,00 zł

### 3. Zadania zlecone finansowane przez wojewodę: 5.480.276,06 zł

- świadczenie wychowawcze (500+) – 3.721.967,45 zł
- świadczenia rodzinne -1.741.740,93 zł w tym:
  - zasiłki rodzinne i dodatki do zasiłków- 1.398.507,02 zł
  - świadczenie rodzicielskie – 39.298,90 zł
  - fundusz alimentacyjny- 166.591,58 zł
  - składki emerytalno-rentowe 85.343,43 zł
  - koszt obsługi 52.000,00 zł
- składka zdrowotna do świadczenia pielęgnacyjnego – 15.552,09zł
- dodatek energetyczny – 181,84 zł
- wynagrodzenie opiekuna prawnego (Sąd) – 00,00zł
- Karta Dużej Rodziny – 117,89 zł
- Dobry Start (300+) – 715,86 zł. (opłata licencji)

**Ogółem wydatki w 2021 r. wyniosły 6.862.805,98 zł z tego 1.033.488,84 zł pokrył budżet gminy, natomiast 5.829.317,14 zł pokrył budżet państwa.**

## II REALIZACJA BUDŻETU

Udzielone świadczenia - zadania własne finansowane przez Wojewodę.

Formy pomocy	Liczba osób, którym	Liczba świadczeń	Kwota świadczeń w zł	Liczba rodzin	Liczba osób w
Zasiłki stale - ogółem	26	220	113.472,00	26	37
w tym przyznanych dla osoby: - samotnie gospodarującej,	21	194	107.654,00	21	21
- pozostającej w rodzinie	5	26	5.818,00	5	16

Zasiłek stały - przysługuje pełnoletniej osobie samotnie gospodarującej, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, w przypadku, gdy dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej, a także pełnoletniej osobie pozostającej w rodzinie niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód, jak również dochód na osobę w rodzinie są niższe od kryterium dochodowego na osobę w rodzinie.

Zasiłek stały ustala się w wysokości:

- w przypadku osoby samotnie gospodarującej - różnicy między kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej, a dochodem tej osoby, z tym, że kwota zasiłku nie może być wyższa niż 645zł miesięcznie;
- w przypadku osoby w rodzinie - różnicy między kryterium dochodowym na osobę w rodzinie, a dochodem na osobę w rodzinie.

Kwota zasiłku stałego nie może być niższa niż 30zł miesięcznie.

## Zadania własne - zasiłki okresowe finansowane z budżetu Wojewody.

Formy pomocy	Liczba osób, którym przyznano decyzją	Liczba świadczeń	Kwota świadczeń w zł	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinie
Zasiłki okresowe - ogółem	21	108	41.114,00	21	48
w tym: - finansowane z budżetu gminy	X	X	X	X	X
<b>finansowane z budżetu Wojewody</b>	<b>21</b>	<b>108</b>	<b>41.114,00</b>	<b>21</b>	<b>48</b>
w tym przyznane z powodu					
• bezrobocia	18	100	38.053,00	18	41
• długotrwałej choroby	2	4	2.363,00	2	5
• niepełnosprawności	0	0	0	0	0
• możliwości utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego	1	4	698,00	1	2
• zawarcie kontraktu socjalnego	0	0	0	0	0
• innego niż w/w • wymienione	0	0	0	0	0

Świadczona pomoc miała na celu ochronę poziomu życia osób i rodzin będących w trudnych warunkach materialnych. Zasiłek okresowy przysługuje w szczególności ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego, tj. osobie samotnie gospodarującej, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej, a także rodzinie, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego rodziny. Wysokość zasiłku nie może być niższa niż 50% różnicy między:

- kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej, a dochodem tej osoby;
- kryterium dochodowym rodziny, a dochodem tej rodziny.

Kwota zasiłku okresowego nie może być niższa niż 20zł miesięcznie.

### Zadania własne gminy - zasiłki celowe.

Zasiłek celowy - może być przyznany w szczególności na pokrycie części lub całości kosztów zakupu żywności, leków, leczenia, opalu, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, drobnych remontów i napraw w mieszkaniu, kosztów pogrzebu oraz kosztów poniesionych **za pobyt dwóch osób bezdomnych w schroniskach**, w tym jedna osoba sama opłaca swój pobyt w schronisku z rent socjalnej.

FORMY POMOCY	LICZBA OSÓB, KTÓRYM PRYZNANO DECYZJĄ ŚWIADCZENIA	LICZBA ŚWIADCZEŃ	KWOTA ŚWIADCZEŃ W ZŁ	LICZBA RODZIN	LICZBA OSÓB W RODZINACH
SCHRONIENIE	1	12	17.967,70	1	1
POSILEK dla dzieci:	44	4.629,00	33.042,00	19	92
UBRANIE	0	0	0	0	0
USŁUGI OPIEKUŃCZE - OGÓŁEM	14	1.589,00	23.835,00	14	14
w tym specjalistyczne	0	0	0	0	0
SPRAWIANIE POGRZEBU w tym osobom bezdomnym	1	1	4.445,00	1	1
	0	0	0	0	0
INNE ZASIŁKI CELOWE I W NATURZE OGÓŁEM w tym zasiłki specjalne celowe	93	X	110.475,00	91	196
	38	71	21.418,00	38	77
PORADNICTWO SPECJALISTYCZNE (PRAWNE, PSYCHOLOGICZNE, RODZINNE)	X	X	X	3	6
INTERWENCJA	X	X	X	0	0
PRACA SOCJALNA	X	X	X	81	172
FORMY POMOCY	LICZBA OSÓB, KTÓRYM PRYZNANO DECYZJĄ ŚWIADCZENIA	LICZBA ŚWIADCZEŃ	KWOTA ŚWIADCZEŃ W ZŁ	LICZBA RODZIN	LICZBA OSÓB W RODZINACH

ODPŁATNOŚĆ GMINY ZA POBYT W DOMU POMOCY SPOŁECZNEJ	5	59	168.053,00	5	5
--	---	----	------------	---	---

Pokrywanie kosztów pobytu osób kierowanych do domów pomocy społecznej od 2006 r. jest zadaniem własnym gminy.

W szczególnie uzasadnionych przypadkach osobie lub rodzinie o dochodach przekraczających kryterium dochodowe może być przyznany specjalny zasiłek celowy, który nie podlega zwrotowi. Rodzaj przyznanego zasiłku zależy od sytuacji rodziny i spełnionych przez niego wymogów formalno-prawnych. **Z powyższej formy pomocy skorzystało 38 rodzin.**

### **Usługi opiekuńcze**

Istotnym zadaniem gminy realizowanym przez Ośrodek są usługi opiekuńcze świadczone osobom chorym, niepełnosprawnym i samotnym. Z tej formy pomocy skorzystało 14 osób. Koszt jednostki godzinowej wynosi 15,00 zł. **Na wykonanie tego zadania wydano 23.835,00zł natomiast dochód gminy z tego tytułu wyniósł 8.405,19zł.**

### **Program wieloletni „Posiłek w szkole i w domu”**

Często stosowaną formą pomocy w naturze jest przyznawanie i finansowanie posiłku, w tym głównie dla dzieci w szkołach i przedszkolu.

W 2021 roku skorzystało 44 dzieci, (+ 4 dzieci z listy dyrektora – 2.724,00zł) na łączną kwotę 35.776,00zł w tym dożywianie, z tego:

- koszt własny gminy 30.000,00zł
- dotacja w ramach wieloletniego programu „POSILEK W SZKOLE I W DOMU ” 5.766,00zł.

W 2021 roku Ośrodek otrzymał środki finansowe z rezerwy celowej budżetu państwa przeznaczone na realizację programu wieloletniego „Posiłek w szkole i w domu” z tego realizowano pomoc dla:

- dzieci do 7 roku życia
- uczniów do czasu ukończenia szkoły ponad gimnazjalnej
- osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej, a w szczególności samotnych, w podeszłym wieku, chorych i niepełnosprawnych.

Przyznawano posiłki, świadczenia pieniężne na zakup posiłku lub żywności.

Osoby i rodziny z powyższego „Programu” mogą korzystać, jeżeli dochód na osobę w rodzinie nie przekracza 150% kryterium dochodowego określonego w art. 8 ust. 1 pkt. 2 ustawy o pomocy społecznej.

W 2021 roku dla dzieci wydano 4.629 posiłków w tym:

- dla dzieci do 7-go roku życia 596 posiłków,
- dla uczniów do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej 4.033 posiłki.

Drugą formą pomocy z powyższego zadania jest zakup posiłku lub żywności i skorzystało 65 rodzin na kwotę 63.550,00 zł, w tym; z zadań własnych 0,00 zł, z dotacji 63.550,00zł. Ogółem na powyższe zadania wydano 63.550,00 zł z funduszu Wojewody.

W okresie wakacji z kolonii letnich w Przysiece k/Karpacza skorzystało 5 dzieci (oferta 10-ciu miejsc) z rodzin najuboższych. Kolonie dzieciom zorganizowało Kuratorium Oświaty w Szczecinie.

Powody przyznania pomocy w 2021 r. przedstawia poniższa tabela, z której wynika, że najczęściej była przyznawana pomoc osobom z powodu ubóstwa, a drugim ważnym powodem było ubóstwo. Ubóstwo najczęściej występujące u osób samotnie gospodarujących, uwikłanych w uzależnienia.

POWÓD TRUDNEJ SYTUACJI ŻYCIOWEJ	LICZBA RODZIN		LICZBA OSÓB W RODZINACH
	OGÓLEM	w tym: NA WSI	
UBÓSTWO	54	40	112
SIEROCTWO	0	0	0
BEZDOMNOŚĆ	2	2	2
POTRZEBA OCHRONY MACIERZYŃSTWA w tym wielodzietność	4 2	2 2	25 11
BEZROBOCIE	38	26	103
NIEPELNOŚPRAWNOŚĆ	45	35	92
DLUGOTRWAŁA LUB CIĘŻKA CHOROBA	41	29	57
BEZRADNOŚĆ W SPRAWACH OPIEK-WYCHOWAWCZYCH I PROWADZENIA GOSPODARSTWA DOMOWEGO-OGÓLEM w tym rodziny niepełne rodziny wielodzietne	20 12 9	15 8 8	79 36 52
PRZEMOC W RODZINIE	2	1	10
POTRZEBA OCHRONY OFIAR HANDLU LUDŹMI	0	0	0
ALKOHOLIZM	9	3	15
NARKOMANIA	1	1	1
TRUDNOŚCI W PRZYSTOSOWANIU DO ŻYCIA PO ZWOLNIENIU Z ZAKŁADU KARNEGO	0	0	0
TRUDNOŚCI W INTEGRACJI OSÓB, KTÓRE OTRZYMAŁY STATUS UCHODZCY LUB OCHRONĘ UZUPEŁNIAJĄCĄ	1	1	1
ZDARZENIE LOSOWE	2	2	3
SYTUACJA KRYZYSOWA	0	0	0
KLĘSKA ŻYWIOŁOWA LUB EKOLOGICZNA	0	0	0

### **Dodatki mieszkaniowe**

Ustawa o dodatkach mieszkaniowych reguluje zasady i tryb przyznawania, ustalania wysokości, finansowania i wypłacania dodatków mieszkaniowych oraz właściwości organów w tych sprawach. Dodatki mieszkaniowe realizowane są w całości z zadań własnych. Przyznawany jest na podstawie wniosku i deklaracji o dochodach za okres 3-ech miesięcy poprzedzających dzień złożenia wniosku wraz z pozostałymi dokumentami (zaświadczenie o wynagrodzeniu, z urzędu pracy, oświadczenia itp.).

W roku 2021 wypłacono dodatki mieszkaniowe dla 14 rodzin na kwotę 34.081,93zł, przyjęto 19 wniosków i 19 rozpatrzono decyzją pozytywną.



## **Dodatek energetyczny**

Dodatek energetyczny przekazany do realizacji Ośrodkowi Pomocy Społecznej od 1 stycznia 2014r.; przysługuje odbiorcy wrażliwemu energii elektrycznej, tj. osobie, której przyznano dodatek mieszkaniowy oraz osoba ta jest stroną umowy kompleksowej lub umowy sprzedaży energii elektrycznej zawartej z przedsiębiorstwem energetycznym i zamieszkuje w miejscu dostarczania energii elektrycznej. W 2021 r. przyznano dodatki energetyczne dla 1 rodziny, wydano 3 decyzje na kwotę 181,84zł (w tym koszty obsługi)

## **REALIZACJA GMINNEGO PROGRAMU WSPIERANIA RODZINY**

W roku 2012 nałożono na samorządy nowe zadania w zakresie wspierania rodziny oraz opieki nad dzieckiem i rodziną. Pomimo licznych kontrowersji ustawa weszła w życie bez zapewnienia odpowiednich środków finansowych.

Do zadań własnych należy m. in.:

- opracowanie i realizacja 3-letniego gminnego programu wspierania rodziny,
- tworzenie systemu opieki nad dzieckiem oraz placówek wsparcia dziennego i praca z rodziną,
- współfinansowanie pobytu dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnych domach dziecka i placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

Finansowanie pobytu dziecka w placówkach:

- w pierwszym roku wynosi 10% kosztów pobytu,
- w drugim roku 30%,
- w trzecim i następnych latach 50%.

Gminny Program Wspierania Rodziny przyjęty Uchwałą Nr XVI/129/2021 Rady Miejskiej w Moryniu na lata 2021-2023 ma na celu stworzenie spójnego systemu środowiskowej pracy opiekuńczo wychowawczej, dzięki któremu zwiększa się szanse dzieci z zaniedbanych środowisk do rozwoju w rodzinie naturalnej. Praca psychologiczna, pedagogiczna ma na celu, wspieranie tych rodzin i utrzymanie jak najdłużej więzi i bycia w rodzinie naturalnej. Umieszczonych było 9-ro dzieci w pieczy zastępczej (rodziny spokrewnione - rodzeństwo, dziadkowie), koszt pobytu w 2021 r. wyniósł 26.736,96 zł.

Zgodnie z uchwałą Nr XVI/127/2021 Rady Miejskiej w Moryniu z dnia 23 marca 2021 r. **utworzono Placówkę Wsparcia Dziennego w formie pracy podwórkowej pod nazwą „Iskierka” w Witnicy**. Działalność rozpoczęła we wrześniu 2021 r. Koszt zatrudnienia wychowawcy na umowę zlecenie 4.501,33 zł – finansowany z Gminnego Programu Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii. W zajęciach z wychowawcą uczestniczyć może 15- cioro dzieci. Placówka otwarta była dwa razy w tygodniu po 3 godziny.

W roku 2021 - 11 rodzin z terenu gminy Moryń zostało objętych wsparciem asystenta rodziny. Wydatkowano kwotę w wysokości 75.473,97zł w tym 2.000,00 zł z Resortowego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej.

**Rodziny, które mają trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych objęte są wsparciem i pomocą asystenta rodziny.**

Celem pracy asystenta rodziny była analiza sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie, wzmocnienie roli i funkcji rodziny, rozwijanie umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziny, przeciwdziałanie marginalizacji i degradacji społecznej rodziny oraz

dążenie do reintegracji rodziny. Asystent rodziny prowadził pracę z rodziną za jej zgodą i przy jej aktywnym udziale, motywując rodzinę do aktywnego współdziałania w realizacji planu pracy z rodziną. Asystent ułatwia rodzicom wypełnianie ról społecznych, aby doprowadzić do osiągnięcia podstawowej stabilizacji życiowej i nie dopuścić do umieszczania dzieci poza rodziną w placówkach lub rodzinach zastępczych. Miejszem prowadzenia pracy z rodziną jest miejsce jej zamieszkania. W roku 2021 asystent rodziny zakończył pracę z 4 rodzinami, w tym 1 ze względu na osiągnięcie celów i 3 ze względu na brak lub zaprzestanie współpracy.

Liczba rodzin objętych wsparciem asystenta -11

Liczba dzieci objętych wsparciem asystenta - 18

Przeciętny czas pracy asystenta z rodziną – 31 m-cy

Główne problemy w rodzinach objętych wsparciem:

- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego,
- niepełnosprawność,
- zespół zależności alkoholowej,
- bezrobocie,
- ubóstwo,
- nadzór kuratora sądowego,
- przemoc w rodzinie.

Rodzina borykająca się z problemem opiekuńczo wychowawczym może skorzystać z pomocy psychologa szkolnego, wsparcia i pomocy terapeuty w gminnym punkcie konsultacyjnym ds. rozwiązywania problemów alkoholowych i narkomanii oraz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Poza Gminą z warsztatów – akademia rodzica, poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Asystent rodziny uczestniczył w szkoleniu „Praca asystenta rodziny w dobie pandemii-wsparcie , pomoc, interwencji” oraz „Obserwowanie u dzieci i młodzieży trudności w funkcjonowaniu będące negatywnymi skutkami izolacji społecznej spowodowanej epidemią Covid -19”

W 2021 roku nie zawarto umowy z rodzina wspierającą.

**Wynagrodzenia za sprawowanie opieki;** z Sądu Rodzinnego nie wpłynął żaden wniosek o przyznanie wynagrodzenia za sprawowanie opieki .

## **REALIZACJA ŚWIADCZEŃ RODZINNYCH**

Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych skierowana jest przede wszystkim do rodzin, które wprawdzie osiągają dochody, jednakże z uwagi na zwiększone wydatki związane z wychowaniem dzieci, w tym również niepełnosprawne, dochód na jedną osobę w rodzinie nie pozwala na zapewnienie dzieciom oraz osobom niepełnosprawnym podstawowych standardów życiowych. Ustawa ta przewiduje finansowaną pomoc Państwa w formie świadczeń rodzinnych.

## 1. Zasiłek rodzinny

Podstawowym kryterium, od którego zależy prawo do zasiłku jest dochód rodziny w przeliczeniu na osobę. Zasiłki rodzinne są świadczeniami Państwa na rzecz rodziny o niskich dochodach. Po spełnieniu określonych warunków, ma do nich prawo każdy obywatel Polski, który zamieszkuje na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jak również każdy cudzoziemiec posiadający obywatelstwo państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

Zasiłek rodzinny przysługuje, jeżeli przeciętny miesięczny dochód rodziny w przeliczeniu na osobę w rodzinie albo dochód osoby uczącej się nie przekracza kwoty 674 zł. W przypadku, gdy członkiem rodziny jest dziecko legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności, zasiłek rodzinny przysługuje, jeżeli przeciętny miesięczny dochód rodziny w przeliczeniu na osobę albo dochód osoby uczącej się nie przekracza kwoty 764 zł.

Zasiłek rodzinny przysługuje na dziecko ze względu na jego wiek, a także stan zdrowia - rodzicom, jednemu z rodziców, opiekunowi prawnemu dziecka albo opiekunowi faktycznemu dziecka, do ukończenia przez dziecko 18 lat lub nauki w szkole (poza wyższą szkołą), jednak nie dłużej niż do ukończenia 21 roku życia albo do 24 roku życia - jeżeli dziecko jest niepełnosprawne i posiada stosowne orzeczenie, a także osobie uczącej się (osoba pełnoletnia ucząca się, niepozostająca na utrzymaniu rodziców w związku z ich śmiercią lub w związku z ustalonym wyrokiem sądowym lub ugodą sądową prawa do alimentów z ich strony).

Wysokość zasiłku rodzinnego wynosiła:

- 95zł na dziecko w wieku do ukończenia 5 roku życia,
- 124zł na dziecko w wieku powyżej 5 roku życia do ukończenia 18 roku życia,
- 135zł na dziecko w wieku powyżej 18 roku życia do ukończenia 24 roku życia.

## 2. Rodzaje dodatków do zasiłku rodzinnego

Dodatki do zasiłku rodzinnego są z nim nierozzerwalnie związane i w przypadku gdy prawo do zasiłku rodzinnego nie przysługuje, nie można ubiegać się o dodatki.

### ***Dodatek z tytułu urodzenia dziecka:***

przysługuje jednorazowo w wysokości 1.000,00 zł.

W przypadku wystąpienia o przysposobienie więcej niż jednego dziecka lub urodzenia więcej niż jednego dziecka podczas jednego porodu dodatek przysługuje na każde dziecko. Wniosek o dodatek z tytułu urodzenia dziecka składa się do ukończenia przez dziecko pierwszego roku życia.

***Dodatek z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego:*** przysługuje w wysokości 400zł miesięcznie, nie dłużej jednak niż przez okres:

- 24 miesiące kalendarzowe,
- 36 miesięcy kalendarzowych, jeżeli sprawuje opiekę nad więcej niż jednym dzieckiem urodzonym podczas jednego porodu,
- 72 miesiące kalendarzowe, jeżeli sprawuje opiekę nad dzieckiem legitymującym się orzeczeniem o niepełnosprawności albo o znacznym stopniu niepełnosprawności.

W przypadku równoczesnego korzystania z urlopu wychowawczego przez oboje rodziców lub opiekunów prawnych dziecka przysługuje jeden dodatek.

***Dodatek z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej:***

wysokość dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej wynosi 95zł miesięcznie.

Dodatek przysługuje na trzecie i na następne dzieci uprawnione do zasiłku rodzinnego.

***Dodatek z tytułu samotnego wychowywania dziecka:***

przysługuje w wysokości 193zł miesięcznie na dziecko, nie więcej jednak niż 370zł na wszystkie dzieci.

W przypadku dziecka legitymującego się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności kwotę dodatku zwiększa się o 80zł na dziecko, nie więcej jednak niż o 160zł na wszystkie dzieci.

Dodatek z tytułu samotnego wychowywania dziecka przysługuje samotnie wychowującym dziecko, matce lub ojcu, opiekunowi faktycznemu dziecka albo opiekunowi prawnemu dziecka, jeżeli nie zostało zasądzone świadczenie alimentacyjne na rzecz dziecka od drugiego z rodziców dziecka, ponieważ:

- drugi z rodziców dziecka nie żyje,
- ojciec dziecka jest nieznan,
- powództwo o ustalenie świadczenia alimentacyjnego od drugiego z rodziców zostało oddalone.

Dodatek przysługuje również pełnoletniej osobie do ukończenia 24 roku życia, uczącej się w szkole lub w szkole wyższej, jeżeli oboje rodzice osoby uczącej się nie żyją.

***Dodatek z tytułu podjęcia przez dziecko nauki szkole poza miejscem zamieszkania:*** przysługuje:

- w związku z zamieszkiwaniem w miejscowości, w której znajduje się siedziba szkoły ponadgimnazjalnej lub szkoły artystycznej, w której realizowany jest obowiązek szkolny i obowiązek nauki, a także szkoły podstawowej lub gimnazjum w przypadkach dziecka lub osoby uczącej się, legitymującej się orzeczeniem o niepełnosprawności lub o stopniu niepełnosprawności w wysokości 113 zł miesięcznie na dziecko albo
- w związku z dojazdem z miejsca zamieszkania do miejscowości, w której znajduje się siedziba szkoły, w przypadku dojazdu do szkoły ponadgimnazjalnej, a także szkoły artystycznej, w której realizowany jest obowiązek szkolny i obowiązek nauki w zakresie odpowiadającym nauce w szkole ponadgimnazjalnej w wysokości 69zł miesięcznie na dziecko.

***Dodatek z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego:***

wysokość dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego wynosi miesięcznie:

- 90 zł na dziecko w wieku do ukończenia 5 roku życia,

- 110 zł na dziecko w wieku powyżej 5 roku życia do ukończenia 24 roku życia.

#### ***Dodatek z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego:***

przysługuje raz w roku szkolnym w wysokości 100zł na dziecko.

Dodatek z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego przysługuje matce lub ojcu, opiekunowi faktycznemu dziecka albo opiekunowi prawnemu dziecka, a także osobie uczącej się na częściowe pokrycie wydatków związanych z rozpoczęciem w szkole nowego roku szkolnego albo rocznego przygotowania przedszkolnego. Wniosek o wypłatę dodatku składa się do dnia zakończenia okresu zasiłkowego, w którym rozpoczęto rok szkolny albo roczne przygotowanie przedszkolne. Wniosek złożony po terminie organ właściwy pozostawia bez rozpatrzenia.

### **3. Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka**

Z tytułu urodzenia się żywego dziecka przysługuje jednorazowa zapomoga w wysokości 1.000,00zł na jedno dziecko. Przyznanie prawa do jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia się dziecka jest uzależnione od kryterium dochodowego. Przysługuje jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę nie przekracza kwoty 1.922zł. Świadczenie to, podobnie jak wszystkie świadczenia rodzinne jest wolne od podatku dochodowego.

### **4. Świadczenia opiekuńcze**

***Zasiłek pielęgnacyjny***, przysługuje:

- niepełnosprawnemu dziecku,
- osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia, jeżeli legitymuje się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności,
- osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia legitymującej się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, jeżeli niepełnosprawność powstała w wieku do ukończenia 21 roku życia,
- osobie, która ukończyła 75 lat.

Zasiłek pielęgnacyjny przyznaje się w celu częściowego pokrycia wydatków wynikających z konieczności zapewnienia opieki i pomocy innej osoby w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji w wysokości 215,84 zł

***Świadczenie pielęgnacyjne:***

Od 01 stycznia 2021 r. świadczenie pielęgnacyjne wzrosło z kwoty 1.830,00 zł na kwotę 1.971,00zł. Świadczenie pielęgnacyjne z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej przysługuje:

- matce lub ojcu,
- opiekunowi faktycznemu dziecka,
- osobie będącej rodziną zastępczą spokrewnioną w rozumieniu ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- innym osobom, na których zgodnie z przepisami ustawy z dnia 25 lutego 1964r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy ciąży obowiązek alimentacyjny, z wyjątkiem osób o znacznym stopniu niepełnosprawności.

- jeżeli nie podejmują lub rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności albo orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby, w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz koniecznością stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji.

Osobom innym niż spokrewnione w pierwszym stopniu z osobą wymagającą opieki, przysługuje świadczenie pielęgnacyjne, w przypadku, gdy spełnione są łącznie następujące warunki:

1. rodzice osoby wymagającej opieki nie żyją, zostali pozbawieni praw rodzicielskich, są małoletni lub legitymują się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności,
2. nie ma innych osób spokrewnionych w pierwszym stopniu, są małoletnie lub legitymują się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności,
3. nie ma osób będących opiekunem prawnym lub rodziną zastępczą spokrewnioną, lub legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności.

Świadczenie pielęgnacyjne przysługuje, jeżeli niepełnosprawność osoby wymagającej opieki powstała, nie później niż do ukończenia 18 roku życia lub w trakcie nauki w szkole lub szkole wyższej, jednak nie później niż do ukończenia 25 roku życia.

#### ***Specjalny zasiłek opiekuńczy:***

Specjalny zasiłek opiekuńczy przysługuje w wysokości 620,00zł miesięcznie. Przysługuje on osobom, na których zgodnie z przepisami ustawy z dnia 25 lutego 1964r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy ciąży obowiązek alimentacyjny, jeżeli rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w związku z koniecznością sprawowania stałej opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności albo orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji.

#### ***Zasiłek dla opiekuna:***

Z dniem 15 maja 2014 r. weszła w życie ustawa z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów, która określa warunki oraz zasady ustalania i wypłacania zasiłków dla opiekunów osobom, które utraciły prawo do świadczenia pielęgnacyjnego z dniem 1 lipca 2013r. w związku z wygaśnięciem z mocy prawa decyzji przyznającej prawo do świadczenia pielęgnacyjnego.

Zasiłek dla opiekuna przysługuje w wysokości 620,00 zł miesięcznie, nie obowiązuje kryterium dochodowe. Postępowanie w sprawie ustalenia prawa do zasiłku dla opiekuna prowadzone było na wniosek osoby ubiegającej się o zasiłek. Wniosek można było złożyć nie później niż w terminie 4 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy. Prawo do zasiłku ustalono na czas nieokreślony, chyba że orzeczenie o niepełnosprawności lub orzeczenie o stopniu niepełnosprawności zostało wydane na czas określony, w tej sytuacji prawo do zasiłku dla opiekuna ustalano do ostatniego dnia miesiąca, w którym upływa termin ważności orzeczenia. Po uzyskaniu nowego orzeczenia prawo do zasiłku dla opiekuna

ustala się na wniosek złożony nie później niż w okresie 3 miesięcy, licząc od dnia wydania orzeczenia o niepełnosprawności lub orzeczenia o stopniu niepełnosprawności.

Zasiłek dla opiekuna w 2021 roku – 45.880,00 – 74 świadczenia

## **ZASIŁKI RODZINNE Z DODATKAMI**

W roku 2021 r. Ośrodek Pomocy Społecznej w Moryniu wydał 301 decyzji : 5872 świadczenia na kwotę 1.399.250,00 zł w tym:

1. zasiłki rodzinne – 260.957,00 zł - liczba wypłaconych świadczeń 2.234
2. dodatki do zasiłków - 147.292,00 zł - liczba wypłaconych świadczeń 1.277 tym:
  - urodzenia dziecka – 11.041,00zł - tj.12 świadczeń, w tym złotówka za złotówkę
  - opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego 15.080,00 zł - tj. 38 świadczeń
  - samotnego wychowywania dziecka – 29.145,00zł - tj. 156 świadczeń
  - kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego - 13.379,00zł - tj. 125 świadczeń
  - rozpoczęcia roku szkolnego – 14.393,00zł - tj. 204 świadczenia, w tym 63 złotówka za złotówkę
  - podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania – 23.198,00zł - tj. 302 świadczenia
  - wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej – 41.056,00zł - tj. 440 świadczeń
3. zasiłki pielęgnacyjne – 431.464,00zł - tj. 1.999 świadczeń
4. świadczenia pielęgnacyjne – 475.391,00zł - tj. 248 świadczeń
5. specjalny zasiłek opiekuńczy - 27.847,00zł - tj. 47 świadczeń
6. jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka - 17.000,00zł - tj. 17 świadczeń
7. świadczenie rodzicielskie – 39.299,00zł - tj.50 świadczeń

Ponadto w 2021 roku odzyskano nienależnie pobrane świadczenia w wysokości 14.784,00zł

## **UBEZPIECZENIA SPOŁECZNE I ZDROWOTNE**

Ośrodek Pomocy Społecznej w Moryniu opłaca składki na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne za osoby pobierające świadczenie: pielęgnacyjne, specjalny zasiłek opiekuńczy, zasiłek dla opiekuna oraz zasiłek stały.

Składki na ubezpieczenie społeczne – 85.343,00 zł ( w tym KRUS 2.105,00 zł) - tj. 197 świadczeń.

Składki na ubezpieczenie zdrowotne – 15.552,00 zł - tj. 144 świadczenia

Składki na ubezpieczenie zdrowotne osób pobierających zasiłek stały - 9.669,00 zł - tj. 202 świadczenia.

Ponadto w przypadku 4 osób decyzją Burmistrza Morynia potwierdzono prawo do świadczeń opieki zdrowotnej świadczeniobiorców, którzy zamieszkują na terenie Gminy Moryń i nie są objęci powszechnym- obowiązkowym i dobrowolnym ubezpieczeniem zdrowotnym. Warunkiem wydania takiej decyzji jest spełnienie kryterium dochodowego, o którym mowa w art. 8 ustawy z dnia 12 marca

2004 r. o pomocy społecznej.

### **Świadczenia rodzicielskie:**

Zgodnie z ustawą o świadczeniach rodzinnych z dniem 01 stycznia 2016r. wprowadzono świadczenie rodzicielskie, które przysługuje:

1. matce albo ojcu dziecka;
2. opiekunowi faktycznemu dziecka, w przypadku objęcia opieką dziecka w wieku do ukończenia 7 roku życia, a w przypadku dziecka, wobec którego podjęto decyzję o odroczeniu obowiązku szkolnego - do ukończenia 10 roku życia;
3. rodzinie zastępczej, z wyjątkiem rodziny zastępczej zawodowej, w przypadku objęcia opieką dziecka w wieku do ukończenia 7 roku życia, a w przypadku dziecka, wobec którego podjęto decyzję o odroczeniu obowiązku szkolnego - do ukończenia 10 roku życia;
4. osobie, która przysposobiła dziecko, w przypadku objęcia opieką dziecka w wieku do ukończenia 7 roku życia, a w przypadku dziecka, wobec którego podjęto decyzję o odroczeniu obowiązku szkolnego - do ukończenia 10 roku życia.

Świadczenie rodzicielskie przysługuje ojcu dziecka w przypadku:

1. skrócenia na wniosek matki dziecka okresu pobierania świadczenia rodzicielskiego, zasiłku macierzyńskiego lub uposażenia za okres ustalony przepisami Kodeksu pracy jako okres urlopu macierzyńskiego, okres na warunkach urlopu macierzyńskiego lub okres urlopu rodzicielskiego, po wykorzystaniu przez nią tego świadczenia, zasiłku lub uposażenia za okres co najmniej 14 tygodni od dnia urodzenia dziecka;
2. śmierci matki dziecka;
3. porzucenia dziecka przez matkę.

Świadczenie rodzicielskie przysługuje przez okres:

1. 52 tygodni - w przypadku urodzenia jednego dziecka przy jednym porodzie, przysposobienia jednego dziecka lub objęcia opieką jednego dziecka;
2. 65 tygodni - w przypadku urodzenia dwojga dzieci przy jednym porodzie, przysposobienia dwojga dzieci lub objęcia opieką dwojga dzieci;
3. 67 tygodni - w przypadku urodzenia trojga dzieci przy jednym porodzie;
4. 69 tygodni - w przypadku urodzenia czworga dzieci przy jednym porodzie;
5. 71 tygodni - w przypadku urodzenia pięciorga i więcej dzieci przy jednym porodzie.

Świadczenie przysługuje od dnia porodu albo od dnia objęcia opieką czy przysposobienia dziecka w wysokości 1.000,00zł miesięcznie.

Świadczenie rodzicielskie nie przysługuje, jeżeli:

1. co najmniej jeden z rodziców dziecka albo opiekun otrzymują zasiłek macierzyński lub uposażenie za okres ustalony przepisami Kodeksu pracy jako urlopu macierzyńskiego, okres urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego lub okresu urlopu rodzicielskiego;
2. dziecko zostało umieszczone w pieczy zastępczej;
3. osoba ubiegająca się o świadczenie rodzicielskie lub osoba pobierająca świadczenie rodzicielskie nie sprawuje lub zaprzestała sprawowania osobistej opieki nad dzieckiem, w tym w związku z zatrudnieniem lub wykonywaniem innej pracy zarobkowej, które uniemożliwiają sprawowanie tej opieki;
4. w związku z wychowywaniem tego samego dziecka lub opieką nad tym samym dzieckiem jest



już ustalone prawo do świadczenia rodzicielskiego, dodatku z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie urlopu wychowawczego, świadczenia pielęgnacyjnego, specjalnego zasiłku opiekuńczego lub zasiłku dla opiekuna;

5. osobom uprawnionym przysługuje za granicą świadczenie o podobnym charakterze do świadczenia rodzicielskiego, chyba że przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego lub dwustronne umowy zabezpieczenia społecznego stanowią inaczej.

W roku 2021 wydatkowano 39.299,00 zł - tj. 50 świadczeń.

## **ŚWIADCZENIE WYCHOWAWCZE 500+**

W 2021 r. Ośrodek Pomocy Społecznej w Moryniu wypłacił świadczenia wychowawcze na kwotę 3.690.557,00 zł

Przyjęto 468 wniosków z tego 61 przekazano do Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego jako organu właściwego do rozpatrzenia.

Wydano 41 decyzji oraz 363 informacje o przyznaniu prawa do świadczenia wychowawczego.

## **REALIZACJA FUNDUSZU ALIMENTACYJNEGO**

### **1. Przyznawanie świadczeń z funduszu alimentacyjnego**

Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przyznawane są na warunkach określonych w ustawie z dnia 7 września 2007r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (t.j. Dz. U. 2020 poz. 808 ze zm.). Akt wykonawczy: Rozporządzenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 lipca 2017r. w sprawie sposobu i trybu postępowania, sposobu ustalania dochodu oraz zakresu informacji, jakie mają być zawarte we wniosku, zaświadczeniach i oświadczeniach w sprawach o ustalenie prawa do świadczenia z funduszu alimentacyjnego.

Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują:

1. obywatelom polskim,
2. cudzoziemcom:
  - a. jeżeli wynika to z wiążących Rzeczpospolitą Polską umów dwustronnych o zabezpieczeniu społecznym,
  - b. przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie zezwolenia na pobyt stały, zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej oraz zezwolenia na pobyt czasowy udzielonego w związku z okolicznością, o której mowa w art.186 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 12 grudnia 2013r. o cudzoziemcach (t.j. Dz.U. 2020 poz. 35 ),
  - c. przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w związku z uzyskaniem statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej.

Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują w wysokości bieżąco ustalonych alimentów, jednak nie wyższe niż 500,00zł miesięcznie, są świadczeniami udzielanymi na roczne okresy

zasiłkowe, trwające od 1 października do 30 września. Przyznanie prawa do świadczenia z funduszu alimentacyjnego uzależnione jest od spełnienia kryterium dochodowego. Świadczenia te przysługują, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę w rodzinie nie przekracza kwoty 900,00 zł.

Do świadczenia z funduszu alimentacyjnego ma prawo osoba uprawniona do alimentów od rodzica na podstawie tytułu wykonawczego pochodzącego lub zatwierdzonego przez sąd, jeżeli egzekucja okazała się bezskuteczna. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują osobie uprawnionej do ukończenia 18 roku życia albo w przypadku gdy uczy się w szkole lub szkole wyższej do ukończenia przez nią 25 roku życia albo w przypadku posiadania orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności – bezterminowo.

**Strukturę wydatków oraz odzyskanych nienależnie pobranych świadczeń z funduszu alimentacyjnego przedstawia poniższa tabela:**

<b>Wyszczególnienie</b>	<b>Liczba świadczeń</b>	<b>Kwota w zł</b>
Wypłacone świadczenia z funduszu alimentacyjnego	389	166.591,58 zł
Odzyskane nienależnie pobrane świadczenia z funduszu alimentacyjnego	5	2.500,00 zł

Wydano 39 decyzji administracyjnych dotyczących świadczeń z funduszu alimentacyjnego oraz przeprowadzono 7 wywiadów alimentacyjnych.

## **2. Działania wobec dłużników alimentacyjnych**

Działania wobec dłużników alimentacyjnych podejmuje organ właściwy dłużnika, tj. wójt, burmistrz lub prezydent miasta właściwy ze względu na miejsce zamieszkania dłużnika alimentacyjnego. Działania podejmowane są na wniosek organu właściwego wierzyciela, tj. wójta, burmistrza lub prezydenta miasta właściwego ze względu na miejsce zamieszkania osoby uprawnionej, jeśli:

- osobie uprawnionej zostało przyznane prawo do świadczenia z funduszu alimentacyjnego;
- osoba uprawniona do świadczenia alimentacyjnego od rodzica lub jej przedstawiciel ustawowy złoży do organu właściwego wierzyciela wnioski o podjęcie działań wobec dłużnika alimentacyjnego.

Organ właściwy dłużnika przeprowadza wywiad alimentacyjny, w celu ustalenia sytuacji rodzinnej, dochodowej i zawodowej dłużnika, a także jego stan zdrowia oraz przyczyny niełożenia na utrzymanie osoby uprawnionej oraz odbiera od niego oświadczenie majątkowe.

Następnie organ właściwy dłużnika przekazuje komornikowi sądowemu informacje mające wpływ na skuteczność prowadzonej egzekucji, w szczególności zawarte w wywiadzie alimentacyjnym oraz oświadczeniu majątkowym dłużnika.

W przypadku gdy dłużnik alimentacyjny nie może wywiązać się ze swoich zobowiązań z powodu braku zatrudnienia, organ właściwy dłużnika zobowiązuje go do zarejestrowania się jako bezrobotny albo jako poszukujący pracy w przypadku braku możliwości zarejestrowania się jako bezrobotny oraz informuje właściwy powiatowy urząd pracy o potrzebie aktywizacji zawodowej

dłużnika.

Jeżeli dłużnik alimentacyjny uniemożliwia przeprowadzenie wywiadu alimentacyjnego lub odmówił:

- 1) złożenia oświadczenia majątkowego,
- 2) zarejestrowania się w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotny albo poszukujący pracy,
- 3) bez uzasadnionej przyczyny, w rozumieniu przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, przyjęcia propozycji odpowiedniego zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, wykonywania prac społecznie użytecznych, prac interwencyjnych, robót publicznych, prac na zasadach robót publicznych albo udziału w szkoleniu, stażu lub przygotowaniu zawodowym dorosłych,
- 4) organ właściwy dłużnika wszczyna postępowanie dotyczące uznania dłużnika alimentacyjnego za uchylającego się od zobowiązań alimentacyjnych, a następnie wydając decyzję o uznaniu dłużnika za uchylającego się od zobowiązań alimentacyjnych. Decyzji nie wydaje się wobec dłużnika alimentacyjnego, który przez okres ostatnich 6 miesięcy wywiązywał się w każdym miesiącu z zobowiązań alimentacyjnych w kwocie nie niższej niż 50% kwoty bieżąco ustalonych alimentów.

Jeżeli decyzja o uznaniu dłużnika alimentacyjnego za uchylającego się od zobowiązań alimentacyjnych stanie się ostateczna, organ właściwy dłużnika składa wnioski o ściganie za przestępstwo określone w art. 209 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997r. - Kodeks karny (t. j. Dz.U. 2021 poz. 2345). oraz zgodnie z art. 209 § 3 jeżeli pokrzywdzonemu przyznano odpowiednie świadczenia rodzinne albo świadczenia pieniężne wypłacane w przypadku bezskuteczności egzekucji alimentów, ściganie odbywa się z urzędu. Natomiast po uzyskaniu z centralnej ewidencji kierowców informacji, że dłużnik alimentacyjny posiada uprawnienie do kierowania pojazdami, kieruje wnioski do starosty o zatrzymanie prawa jazdy dłużnika alimentacyjnego.

Dłużnik alimentacyjny jest zobowiązany do zwrotu organowi właściwemu wierzyciela należności w wysokości świadczeń wypłaconych z funduszu alimentacyjnego osobie uprawnionej, łącznie z ustawowymi odsetkami za opóźnienie. Należności przypadające od dłużnika alimentacyjnego z tytułu świadczeń wypłaconych z funduszu alimentacyjnego podlegają ściąganiu wraz z odsetkami w drodze egzekucji sądowej na podstawie przepisów o egzekucji świadczeń alimentacyjnych, z uwzględnieniem przepisów ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów. Jeżeli jest prowadzone postępowanie egzekucyjne w celu zaspokojenia roszczeń osoby uprawnionej z tytułu alimentów, organ właściwy wierzyciela, który wypłacał świadczenia z funduszu alimentacyjnego, będąc wierzycielem należności, przyłącza się do tego postępowania.

Organ właściwy wierzyciela przekazuje dłużnikowi alimentacyjnemu oraz organowi właściwemu dłużnika:

1. informację o przyznaniu osobie uprawnionej świadczeń z funduszu alimentacyjnego oraz o obowiązku zwrotu wraz z odsetkami należności z tytułu świadczeń z funduszu alimentacyjnego wypłaconych osobie uprawnionej,
2. informację o wysokości zobowiązań wobec Skarbu Państwa z tytułu:
  - świadczeń z funduszu alimentacyjnego wypłaconych osobie uprawnionej na podstawie ustawy z dnia 7 września 2007r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz.U. 2021 poz. 877 ze zm.);

- zaliczek alimentacyjnych wypłaconych osobie uprawnionej na podstawie ustawy z dnia 22 kwietnia 2005r. o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej.

Na podstawie art. 8a ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, organ właściwy wierzyiciela przekazuje do biura informacji gospodarczej informację o zobowiązaniu lub zobowiązaniach dłużnika alimentacyjnego wynikających z tytułów, o których mowa w art. 28 ust. 1, pkt 1 i 2 tej ustawy, w razie powstania zaległości za okres dłuższy niż 6 miesięcy.

### **Struktura odnotowanych wpłat od dłużników z tytułu zwrotów na rzecz zadłużenia oraz ich podziału w 2021 r.**

<b>Wyszczególnienie</b>	<b>Kwota</b>
Kwota przekazana na koszty upomnienia	0,00 zł
Odsetki - fundusz alimentacyjny	28.925,39 zł
Kwoty przekazane do budżetu państwa - fundusz alimentacyjny 60%	26.817,86 zł
Dochód gminy Moryń - fundusz alimentacyjny 40%	17.878,65 zł
Dochód gminy Moryń - zaliczka alimentacyjna 50%	264,21 zł
Przekazano do budżetu państwa - zaliczka	264,23 zł

### **Podjęmowane działania wobec dłużników alimentacyjnych w 2021 roku:**

1. Przeprowadzono 7 wywiadów alimentacyjnych.
2. Skierowano 2 informacje do powiatowego urzędu pracy o potrzebie aktywizacji zawodowej dłużnika.
3. Złożono 32 wnioski o ściganie za przestępstwo określone w art. 209 § 1 i § 2 kodeksu karnego.
4. Wszczęto 2 postępowania w sprawie uznania dłużnika za uchylającego się od zobowiązań alimentacyjnych.
5. Nie wydano decyzji uznającej dłużnika za uchylającego się od zobowiązań alimentacyjnych.
6. Zgłoszono do Biur Informacji Gospodarczej 3 dłużników alimentacyjnych (obecnie zgłoszonych jest 86 dłużników w pięciu biurach informacji gospodarczej) oraz ich zadłużeń z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego oraz zaliczki alimentacyjnej.

### **Karta Dużej Rodziny:**

Z dniem 1 stycznia 2015r. weszła w życie ustawa z dnia 5 grudnia 2014r. o Karcie Dużej Rodziny. Uprawnienia przysługujące osobom posiadającym Kartę polegają na przyznaniu korzystniejszego od ogólnie obowiązującego dostępu do towarów, usług lub innych form działalności. Przez rodzinę wielodzietną rozumie się rodzinę, w której rodzice (rodzic) mieli lub mają na utrzymaniu co najmniej troje dzieci:

1. w wieku do ukończenia 18 roku życia,

2. w wieku do ukończenia 25 roku życia - w przypadku gdy dziecko uczy się w szkole lub szkole wyższej,
3. bez ograniczeń wiekowych - w przypadku dzieci legitymujących się orzeczeniem o umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności.

Prawo do korzystania z programu przysługuje niezależnie od dochodu. Karta potwierdza uprawnienia członka rodziny wielodzietnej i jest wydawana:

1. rodzicowi oraz małżonkowi rodzica - na czas nieokreślony,
2. dziecku w wieku do ukończenia 18 roku życia,
3. dziecku powyżej 18 roku życia - odpowiednio do końca roku szkolnego lub akademickiego, w którym jest planowane ukończenie nauki, zgodnie z terminem wskazanym w zaświadczeniu, nie dłużej niż do ukończenia 25 roku życia.
4. Dziecku legitymującemu się orzeczeniem o umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności w wieku powyżej 18 roku życia - na okres ważności orzeczenia.
5. Dziecku umieszczonemu w rodzinnej pieczy zastępczej - na czas umieszczenia w danej rodzinie lub rodzinnym domu dziecka.

Karta przyznawana jest bezpłatnie. Realizacja programu przez gminę jest zadaniem zleconym z zakresu administracji rządowej. Koszt realizacji przez gminę wynosi 17,00zł za jedną rodzinę. Program finansowany jest ze środków budżetu państwa. W 2021 roku wniosek o przyznanie Karty Dużej Rodziny złożyło 12 rodzin. Łącznie wydano 21 kart.

## **ZACHODNIOPOMORSKA KARTA RODZINY / ZACHODNIOPOMORSKA KARTA SENIORA**

Dnia 17.03.2016 r. Burmistrz Morynia podpisał Porozumienie Partnerskie z Zarządem Województwa Zachodniopomorskiego zawarte w związku z realizacją przez Województwo Zachodniopomorskie Wojewódzkiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej na lata 2014-2020 „Region dla Rodziny”: Zachodniopomorska Karta Rodziny oraz Zachodniopomorska Karta Seniora. Porozumienie aktualizowane aneksem z dnia 18 września 2020 r.

Wsparciem objęte są rodziny, w tym w szczególności rodziny wielodzietne i wielopokoleniowe, oraz osoby starsze. Karty umożliwiają korzystanie z katalogu ofert: kultury, edukacji, rekreacji, transportu i usług. Pozwala na to system ulg, zniżek i rabatów zagwarantowanych przez partnerów przystępujących do programu. W roku 2021 wniosek o Zachodniopomorską Kartę Rodziny nie złożyła żadna rodzina, natomiast o Zachodniopomorską Kartę Seniora wniosek złożyło 6 osób.

Zachodniopomorska Karta Rodziny - uprawnieni rodzice prowadzący wspólne gospodarstwo domowe z minimum dwojgiem dzieci. Karta przysługuje do 18 roku życia lub 26 roku życia w przypadku kontynuowania nauki. Bez ograniczeń wiekowych w przypadku dzieci legitymujących się orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności.

Zachodniopomorska Karta Seniora - uprawnieni mieszkańcy województwa zachodniopomorskiego, którzy ukończyli 60 rok życia.

## **PROGRAM „CZYSTE POWIETRZE”**

Ośrodek Pomocy Społecznej w Moryniu zgodnie z art. 411 ust.10g ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2021 poz.1973) wydawał zaświadczenia o wysokości przeciętnego miesięcznego dochodu przypadającego na jednego członka gospodarstwa domowego osobom, które składały wnioski o przyznanie dofinansowania z narodowego Funduszu lub Wojewódzkiego Funduszu w ramach programu czyste powietrze.

W 2021 roku przyjęto i rozpatrzono 29 wniosków o wydanie zaświadczenia

## **POMOC MATERIALNA DLA UCZNIÓW**

Zgodnie z uchwałą Nr XI/81/2020 Rady Miejskiej w Moryniu z dnia 27 lutego 2020 r. Ośrodek Pomocy Społecznej w Moryniu przyjął zadanie przyznawania pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów mieszkających na terenie Gminy Moryń.

**Stypendium szkolne**- może być przyznane uczniowi znajdującemu się w trudnej sytuacji materialnej, przy czym miesięczna wysokość dochodu na osobę w rodzinie uprawniająca do ubiegania się o stypendium nie może przekroczyć 528,00zł. Stypendium przyznane jest na zakup podręczników, lektur, encyklopedii i słowników, przyborów szkolnych, akcesoriów komputerowych, stroju sportowego i galowego oraz innego wyposażenia wymaganego przez szkołę .Wypłata następuje po dostarczeniu imiennych faktur.

Stypendium szkolne przyznaje się na okres nie krótszy niż miesiąc i nie dłuższy niż 10 miesięcy w danym roku szkolnym.

Kwota przyznanego miesięcznego stypendium nie może być niższa niż 120,00zł (80%) i nie wyższa niż 240,00zł (200%), o której mowa w art.6 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych.

**Zasiłek szkolny**- może być przyznany uczniowi znajdującemu się przejściowo w trudnej sytuacji materialnej z powodu zdarzenia losowego (np. śmierć rodzica). O zasiłek szkolny można się ubiegać w terminie nie dłuższym niż 2 miesiące od wystąpienia zdarzenia uzasadniającego przyznanie zasiłku. Zasiłek szkolny nie może przekroczyć pięciokrotnej kwoty zasiłku rodzinnego wynoszącego aktualnie 124,00zł.

W roku szkolnym 2020/2021 złożono 22 wnioski o przyznanie stypendium szkolnego, z tego 14 wniosków rozpatrzono pozytywnie, a 8 negatywnie, umorzono 5 wniosków (rezygnacja rodzica z rozpatrywania wniosku)

Nie przyznano zasiłków szkolnych. W roku szkolnym 2021/2022 złożono 25 wniosków o przyznanie stypendium szkolnego wszystkie rozpatrzono pozytywnie.

Koszt stypendiów szkolnych wypłaconych w 2021 roku to suma 19.655,76 zł.

## **SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE ORAZ OCHRONY OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE**

W roku 2009 ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie nałożyła na gminę obowiązkowe powołanie zespołów interdyscyplinarnych i wszelkich działań zmierzających do zmniejszenia rozmiarów przemocy w rodzinie. Zarządzeniem Burmistrza Morynia w 2009 roku powołano Zespół Interdyscyplinarny, a Uchwałą Rady Miejskiej w Moryniu 2010 roku określono regulamin organizacyjny Zespołu Interdyscyplinarnego.

Do zadań Zespołu Interdyscyplinarnego należy w szczególności:

1. Diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie;
2. Podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku;
3. Inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie;
4. Rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielania pomocy w środowisku lokalnym;
5. Inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie.

Osoby doznające przemocy i podejrzane o stosowanie przemocy mogą korzystać z porad terapeutów w Gminnym Punkcie Konsultacyjnym ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Narkomanii oraz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Całością zadań zajmuje się Ośrodek Pomocy Społecznej łącznie z realizacją procedury „NIEBIESKA KARTA”.

Zespół Interdyscyplinarny spotyka się w zależności od potrzeb, nie rzadziej niż raz na trzy miesiące.

1. W 2021 roku odbyło się 6 posiedzeń Zespołu Interdyscyplinarnego.
2. Uchwałą Nr XVIII/160/2021 Rady Miejskiej w Moryniu z dnia 24 czerwca 2021 roku został uchwalony „Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Moryń - na lata 2021 -2025”.
3. W roku 2021 założono 10 Niebieskich Kart w stosunku do roku 2020 o 5 kart mniej. W ciągłym monitoringu było 13 kart, zamknięto 14 Niebieskich Kart. 6 Niebieskich Kart założyła Policja, a 4 karty Ośrodek Pomocy Społecznej w Moryniu. Założone zostały w dwóch rodzinach kolejne Niebieskie Karty z powodu powtarzających się aktów przemocy. W stosunku do osób doznających przemocy i osób stosujących przemoc poczyniono działania: powiadomiono Sąd Rodzinny, prokuraturę, policję, umówiono spotkania z psychologiem-terapeutą, wysyłano wnioski do GKRPA w Moryniu, i do uczestnictwa w programie korekcyjnym - edukacyjnym dla sprawców przemocy w PCPR w Gryfinie.
4. Trzech członków zespołu uczestniczyło w posiedzeniu Sądu Rejonowego w Gryfinie w charakterze świadka. Sprawa dotyczyła przemocy w rodzinie.
5. Członkowie zespołu uczestniczyli w szkoleniu na temat przemocy w rodzinie.

6. Jedna osoba podejrzana o stosowanie przemocy została skazana wyrokiem Sądu Karnego. Cztery wnioski skierowano do prokuratury.
7. Upowszechnianie informacji na temat możliwości uzyskania pomocy w sytuacji doświadczania przemocy w rodzinie oraz instytucjach, które można powiadomić w sytuacji powzięcia informacji o przemoc w rodzinie.
8. Prowadzenie kampanii społecznej wśród mieszkańców Gminy Moryń poprzez rozpowszechnianie plakatów, broszur i ulotek o tematyce przemocy. Konkurs plastyczny z nagrodami na festynie rodzinnym w Witnicy zorganizowanym przez Ochotniczą Straż Pożarną.
9. Zamieszczanie na stronie internetowej aktualnych wykazów instytucji i organizacji pozarządowych udzielających pomocy.
10. Ścisła współpraca reprezentowanych przez członków ZI instytucji i koordynowanie działań w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie Gminy szczególnie w zakresie pedagogizacji rodziców i promowania wychowywania dzieci bez przemocy.
11. Upowszechnianie Międzynarodowego Dnia Bez Przemocy – 1 października.
12. Podnoszenie wiedzy i skuteczności działania przez członków ZI, poprzez bieżące omawianie problemów i analizowanie zmian w przepisach.
13. Upowszechnianie nr telefonu Ogólnopolskiego Pogotowia „Niebieska Linia” w miejscach ogólnie dostępnych (strona internetowa, tablice ogłoszeń)

Koszt realizacji programu przemocy wyniósł w 2021 roku 13.245,21 zł (zatrudnienie terapeutki-umowa zlecenie, szkolenia członków ZI i zakup artykułów biurowych).

Terapeuta prowadzi punkt konsultacyjny dla osób z problemem przemocy w rodzinie.

W skład ZI wchodzi przedstawiciele: Pomocy Społecznej, Policji, Ochrony Zdrowia, Sądu, Oświaty, GKRPA (Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych), organizacji pozarządowej, a od grudnia 2020 r. w skład zespołu wszedł Żołnierz z Żandarmerii Wojskowej w Szczecinie. Razem w zespole pracuje 14 osób.

Wzrasta świadomość wśród społeczeństwa- osoby doznające przemocy, są świadome swoich praw i zgłaszają problem lub wzywają na pomoc policję. Przemoc w rodzinie najczęściej powiązana jest z alkoholizmem jednego bądź obojga małżonków. Najczęstszą formą przemocy jest przemoc fizyczna i psychiczna- powiązana z ekonomiczną i tzw. zaniedbanie. Zaniedbanie jako forma przemocy występuje w stosunku do dzieci (nie prawidłowe żywienie, brak higieny, nie przygotowane do zajęć w szkole, zaniedbanie zdrowotne, brak opieki).

Pracownicy socjalni współpracują z przedstawicielami następujących instytucji: Zespołem Szkół w Moryniu, z Policją, Prokuraturą, z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Gryfinie, Powiatowym Urzędem Pracy w Chojnie, Sądem Rejonowym w Gryfinie III Wydział Rodzinny i Nieletnich, Służbą Zdrowia, sołtysami, Kołem Gospodyń Wiejskich, Warsztatami Terapii Zajęciowej



w Goszkowie „Promyk”, z organizacjami pozarządowymi ( Straż Pożarna, Caritas, Karate-Kyokushin w Moryniu) i Parafią w Moryniu.

### **Wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego**

W budynku urzędu gminy znajduje się sprzęt rehabilitacyjny, umożliwia on mieszkańcom Gminy Moryń nieodpłatne wypożyczenie takiego sprzętu jak: kule ortopedyczne, wózek inwalidzki i rowery trzy kołowe.

Wydano 62 skierowania, pozostałe wydane na przełomie 2020 r. obowiązywały w 2021 roku do otrzymania pomocy żywnościowej. Dystrybucją żywności dla mieszkańców gminy Moryń zajmuje się organizacja pozarządowa **CARITAS Moryń.**

**Ochotnicza Straż Pożarna w Moryniu** służyła pomocą w dostarczaniu żywności (zakupy) i leków osobom przebywającym na kwarantannie z powodu Covid.

### **Projekt „Szowes- Owes”**

Ośrodek Pomocy Społecznej w Moryniu przy współpracy Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej w ramach tzw. mechanizmu zakupowego- finansowanie z projektu „SZOWES-OWES” w Regionie Stargardzkim umożliwił otrzymanie bezpłatnych posiłków w sierpniu 2021 r.– (obiad z dwóch dań)dla 37 osób, z gminy Moryń. Pomoc została skierowana do osób starych, samotnych i niepełnosprawnych. Obiady przygotowywali i dostarczali do Morynia pracownicy Spółdzielni Socjalnej „Gród” w Cedyni. Następnie pracownicy Ośrodka Pomocy Społecznej w Moryniu dostarczali obiady do poszczególnych osób, do miejsca ich zamieszkania.

Problemem dzisiejszych czasów jest kryzys rodziny, dzieci są pozostawiane same sobie: telewizja, internet, telefon jest ważniejszy niż rozmowa i kontakt z dzieckiem. Niewystarczająca opieka nad dzieckiem, powierzanie opieki nad dzieckiem dziadkom, dalszym krewnym, sąsiadom bo rodzice są zajęci pracą, wyjazdami, to powoduje, że dzieci czują się samotne, opuszczone. Szukają zainteresowania i uwagi wśród innych osób i najczęściej znajdują tę uwagę u rówieśników mających problemy wychowawcze i problemy z prawem.

#### Do wspólnych czynników ryzyka należą:

- brak wsparcia ze strony rodziców i konflikty w rodzinie
- brak więzi pomiędzy poszczególnymi członkami rodziny,
- silna potrzeba mocnych wrażeń,
- impulsywność i skłonność do ryzyka,
- niepowodzenia w nauce szkolnej,
- deficyty w umiejętnościach radzenia sobie ze stresem lub trudnymi emocjami.

